

Puolustusvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston uudelleen laadituksi energiategohokkuusdirektiiviksi

Valtioneuvoston selvitys: 55-valmiuspaketti tiedonanto - Valmiina 55:een: Vuoden 2030 ilmastotavoitteesta totta matkalla kohti ilmastoneutraaliutta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston uudelleen laadituksi energiategohokkuusdirektiiviksi (U 48/2021 vp). Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Valtioneuvoston selvitys: 55-valmiuspaketti tiedonanto - Valmiina 55:een: Vuoden 2030 ilmastotavoitteesta totta matkalla kohti ilmastoneutraaliutta (E 97/2021 vp). Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Ilona Julkunen-Rexhepi, valtioneuvoston kanslia
- erityisasiantuntija Pia Kotro, työ- ja elinkeinoministeriö
- yksikön johtaja Sara Kajander, puolustusministeriö
- ympäristöpäällikkö Terhi Svanström, Pääesikunta
- toimitusjohtaja Matias Warsta, Puolustuskiinteistöt

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Valiokunta ottaa tässä lausunnossaan kantaa sekä 55-valmiuspakettiin (E 97/2021 vp) että valtioneuvoston kirjelmään (U 48/2021 vp) eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston uudelleen laadituksi energiategohokkuusdirektiiviksi. E-kirje koskee komission tiedonantoa, joka ei ole oikeudellisesti sitova. E-kirjeessä arvioidaan ja otetaan kantaa 55-valmiuspaketin lainsäädäntöehdotuksiin yleisellä ja periaatteellisella tasolla. Suomen kannat

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2021 vp

EU:n 55-valmiuspaketin osana annettuihin lainsäädäntöehdotuksiin esitetään niitä koskevissa erillisissä U-kirjelmissä.

(2) Valiokunta toteaa, että EU:n 55-valmiuspaketti on kattava ja kunnianhimoinen ilmasto- ja energia-alan lainsäädäntökokonaisuus, jonka sisältämällä ehdotuksilla on merkittäviä vaikutuksia eri hallinnonaloille. Näin laajalla uudistuksella on väistämättä toiminnallisia ja taloudellisia vaikutuksia myös maanpuolustukseen. Saadun selvityksen mukaan 55-valmiuspaketissa on joiltain osin esitetty heikennettäviksi nykyisiä puolustuspoikkeuksia.

(3) Valiokunta pitää selvänä, että kaikkien sektoreiden, mukaan lukien maanpuolustus, on osallistuttava ilmastotavoitteiden edistämiseen. Puolustusministeriön hallinnonala on osana valtioneuvostoa sitoutunut kansallisiin ilmastotavoitteisiin ja niiden edistämiseen omassa toiminnassaan. Puolustusvoimat seuraa ja raportoi toimintansa energiankulutusta ja ilmastovaikutuksia sekä suunnittelee ja toteuttaa systemaattisesti energia- ja ilmastotoimia. Tätä kehitystyötä on valiokunnan mielestä syytä edelleen jatkaa kaikkien puolustushaarojen osalta ja katsoa, miten toiminnasta saadaan mahdollisimman ympäristö- ja ilmastoystävällistä.

(4) Valiokunta katsoo, että 55-valmiuspaketin ehdotuksia arvioitaessa lähtökohtana tulee olla sen periaatteen kunnioittaminen, että maanpuolustukseen ja ylipäätään kansalliseen turvallisuuteen liittyvät asiat kuuluvat aina kansalliseen päätösvaltaan. Valiokunta korostaa, että tämä on keskeisen tärkeä periaate arvioitaessa 55-valmiuspaketin säädösehdotuksia maanpuolustuksen näkökulmasta.

(5) Valmiuspakettiin sisältyvistä kahdeksasta päivitettävästä ja neljästä uudesta säädöksestä merkittävimpiä vaikutuksia maanpuolustukseen arvioidaan olevan energiatehokkuusdirektiivin uudistamisella. Energiatehokkuusdirektiivissä on ehdotettu poistettavaksi osa nykyisistä puolustuspoikkeuksista, ja lisäksi direktiivi edellyttää tiettyjen salassa pidettävien tietojen raportointia. Valiokunta tarkastelee tässä lausunnossaan energiatehokkuusdirektiivin vaikutuksia kansalliseen puolustukseen. Muihin 55-valmiuspaketin myös maanpuolustusta koskeviin säädösehdotuksiin valiokunta ottaa myöhemmin kantaa.

Energiatehokkuusdirektiivi (U48/2021 vp)

(6) Valiokunnan saaman selvityksen mukaan uusi energiatehokkuusdirektiivi kattaa suurelta osin koko julkisen sektorin, ja sillä on merkittäviä suoria ja epäsuoria vaikutuksia maanpuolustuksen järjestämiseen. Keskeisin haaste maanpuolustuksen näkökulmasta liittyy direktiivin mukaiseen, koko julkista sektoria koskevaan ja käytännössä vahvasti sitovaan energiankulutuksen 1,7 prosentin vuosittaiseen vähentämisvelvoitteeseen. Tavoitteen saavuttamiseksi toteutettavista toimista päättävät jäsenvaltiot, mutta ehdotuksessa vähennystavoite asetetaan koko julkisen sektorin energiankulutukselle. Saadun selvityksen mukaan ongelmalliseksi asian tekee erityisesti se, että jos jokin sektori jätetään veloitteen ulkopuolelle, kasvaa muiden sektoreiden taakka kohtuuttomasti. U-kirjelmää laadittaessa tulkinta on ollut, että vähentämisvelvoite koskee myös maanpuolustusta. Kirjelmän vaikutustenarviointikohdassa on todettu, että velvoite koskisi myös esimerkiksi sotilasilmailun ja -merenkulun polttoaineen käyttöä; tosin tämän ulottuvuuden taloudellisten vaikutusten selvittäminen vaatii vielä jatkotyötä.

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2021 vp

(7) Valiokunta toteaa, että päästövähennykset ja energian käytön tehostaminen ovat välttämättömiä myös operatiivisessa sotilastoiminnassa sekä ilmasto- että suorituskykyisistä. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan näihin tavoitteisiin pyritään pääsemään ensisijaisesti polttoainevalinnoilla ja kaluston uusimisen tai päivittämisen myötä käyttöön otettavilla uusilla ratkaisuilla. Lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä arvioidaan, että hiilineutraalisuustavoitetta voidaan Puolustusvoimien toiminnassa edistää pääosin polttoainevalintojen kautta.

(8) Saadun selvityksen mukaan velvoite energiankäytön vuosittaiseen vähentämiseen tarkoittaa käytännössä operatiivisen toiminnan rajoittamista, kuten ajo- ja lentoharjoittelun tai valvontatoiminnan vähentämistä. Operatiivisen toiminnan rajoittamisella on taas suora vaikutus Suomen maanpuolustuksen suorituskykyyn. Energiankulutuksen vähentämisvelvoitteen soveltamisella myös unionimaiden asevoimien toimintaan on näin ollen EU:n toimivaltaperiaatteiden vastaisesti vaikutusta myös kansalliseen turvallisuuteen. Edellä kuvatut syyt on välttämätöntä huomioida jatkoneuvotteluissa.

(9) Nykyisessä energiategokkuusdirektiivissä julkisten rakennusten sitova peruskorjausvelvoite koskee keskushallinnon käytössä olevia tiloja lukuun ottamatta pääosaa Puolustusvoimien tiloista. Uudessa direktiivissä soveltamisalaa ollaan laajentamassa kaikkiin julkisen sektorin tiloihin, mukaan lukien maanpuolustuksen käytössä olevat tilat. Muutoksen merkittävät taloudelliset ja tekniset haasteet, jotka on nostettu esiin valtioneuvoston U-kirjelmässä, pätevät myös puolustuksen käytössä olevien rakennusten osalta.

(10) Saadun selvityksen mukaan tavoitteena oleva lähes nollaenergiarakentaminen ei sellaisenaan edes sovellu moniin Puolustusvoimien käytössä oleviin kohteisiin. Valiokunta toteaa, että rakennusten vastaavuuden käyttötarkoitukseensa sekä operatiivisen toiminnan edellyttämän energiansaannin varmistamisen tulee kaikissa tilanteissa olla maanpuolustuksen kannalta ensisijaista toimintaa. Valiokunnan mielestä on erittäin tärkeää, että direktiivin uudistamisessa säilytetään nykyisen kaltainen puolustuspoikkeus sekä vaihtoehtoisten energiansäästötoimien hyväksyttävyyttä.

(11) Direktiivi edellyttää lisäksi, että sen soveltamisalan rakennuksista on tehtävä julkisesti saatavilla oleva inventaario, joka sisältää rakennuskohtaiset tiedot pinta-alasta sekä rakennuksen energiategokkuustodistuksen. Inventaario olisi päivitettävä vuosittain. Tämä ehdotus on valiokunnan mielestä ristiriidassa sen tärkeän periaatteen kanssa, että jäsenvaltio ei ole velvollinen antamaan tietoja, joiden ilmaisemisen se katsoo keskeisten turvallisuussetujensa vastaiseksi. Puolustusvoimien käytössä olevien rakennusten kohdekohtaiset tiedot ovat salassa pidettäviä asioita.

(12) Direktiivissä ehdotetaan edelleen, että jäsenvaltiot velvoittavat vuodesta 2024 alkaen kaikkien palvelinkeskusten, joilla on merkittävä energiankulutus, omistajat ja ylläpitäjät julkistamaan vuosittain keskukselta tietoja, jotka on myöhemmin raportoitava komissiolle. Näitä tietoja ovat keskuksen nimi, omistajan ja operaattorin nimi, kunta, jossa keskus sijaitsee, lattiapinta-ala, asennettu sähköteho, vuotuinen saapuva ja lähtevä dataliikenteen määrä sekä keskuksen tallennettujen ja käsiteltyjen tietojen määrä. Lisäksi on erilaisilla suorituskykyindikaattoreilla raportoitava yksityiskohtaiset toiminnalliset tiedot palvelinkeskuksen suorituskyvystä viimeisen kalenterivuoden ajalta. Valiokunta huomauttaa, että Puolustusvoimien omien järjestelmien lisäksi myös

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2021 vp

Valtorin ja Suomen Erillisverkot -konsernin palvelut ovat Puolustusvoimille kriittisen tärkeitä ja näitä palveluja käyttävät myös muut turvallisuusviranomaiset.

(13) Valiokunta korostaa, että Puolustusvoimien ja muiden turvallisuusviranomaisten palvelin-keskuksia koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä asioita, ja tietojen avoin saatavuus antaa ulkopuolisille toimijoille mahdollisuuden vaikuttaa esimerkiksi Puolustusvoimien johtamisjärjestelmiin. Puolustusvoimien ja muiden turvallisuusviranomaisten palvelin-keskukset tulee direktiivissä rajata raportointivelvoitteen ulkopuolelle.

Yhteenveto

(14) Valiokunta toteaa, että Puolustusvoimat on määrätietoisesti kehittänyt toimintaansa ilmasto- ja ympäristöystävällisempään suuntaan viime vuosina ja tämä työ jatkuu. Puolustuselonteossa linjataan, että puolustushallinto tukee valtioneuvoston hiilineutraalisuustavoitteen toteuttamista puolustuskyvystä kuitenkin tinkimättä. Tätä tarkastelukulmaa on valiokunnan mielestä käytettävä myös arvioitaessa uutta 55-valmiuspakettia: uusia ja vaikuttavia ilmasto- ja ympäristötoimia tarvitaan kansallisella ja unionitasolla, mutta ne eivät saa vaarantaa kansallisen puolustuskyvyn ylläpitoa ja kehittämistä. Valiokunta viittaa tässä yhteydessä myös talousvaliokunnan energiatehokkuusdirektiivistä antamaan lausuntoon (TaVL 38/2021 vp), jossa edellytetään, että direktiivin jatkovalmistelun yhteydessä tulee varmistaa asianmukaiset Puolustusvoimien toimintaa koskevat poikkeukset.

(15) Valiokunta on edellä kuvannut niitä suoria ja epäsuoria vaikutuksia Suomen puolustuskykyyn, jos ehdotettu uusi EU-sääntely etenee ilman muutoksia. Suomen tulee kaikin keinoin pyrkiä vaikuttamaan siihen, että kansallisen puolustuksen toimintaedellytykset turvataan. Valiokunta korostaa voimakkaasti sen periaatteen kunnioittamista, että se, miten kansallinen turvallisuus ja puolustuskyky kussakin unionimaassa turvataan, ei saa vaikuttaa unionitason päätöksiin.

(16) Suomen valtaosasta muista unionimaista poikkeava, mittavaan asevelvollisten koulutukseen ja kiinteistöjen käyttöön — Puolustusvoimien kiinteistökustannukset ovat vuositasolla nyt noin 270 miljoonaa euroa — perustuva järjestelmä, jossa valmiutta on välttämätöntä pystyä tehostamaan ja tarvittaessa kohottamaan nopeasti, on valiokunnan mielestä erityisen haastava kokonaisuus uuden energiatehokkuusdirektiivin näkökulmasta. Valiokunta pitää tärkeänä, että jatkokoneuvotteluissa Suomi koordinoi kantojaan erityisesti niiden unionimaiden kanssa, jotka ovat identifioineet vastaavia ongelmia uuden ehdotetun sääntelyn suhteen.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Puolustusvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2021 vp

Helsingissä 17.11.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ilkka Kanerva kok
varapuheenjohtaja Jari Ronkainen ps
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Mika Kari sd
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Joonas Könttä kesk
jäsen Markus Mustajärvi vas
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Erkki Tuomioja sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola